

Asia: VN/13501/2025

Lausuntopyyntö kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta

Marttilan kunta kiittää mahdollisuudesta lausua kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 75 miljoonan euron vähennyksen kohdistamisesta.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentista sekä valtionosuuteen tehtävistä määräaikaista vähennyksistä ja lisäyksistä säädetään vuosittain muuttamalla kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (618/2021). Pääministeri Petteri Orpon hallitus päätti kevään 2025 kehysriihen yhteydessä, että osana uusia sopeutustoimia kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin kohdistetaan 75 miljoonan euron, eli noin 2 prosentin vähennys. Tavoitteena on, ettei vähennys kasvata kuntien välisiä suhteellisia eroja valtionosuuksissa.

Marttilan kunta pitää lausuntopyynnön ajankohtana ongelmallisena. Lausuntoa pyydetään keskellä kesälomakautta, jolloin kuntien asiantuntijaresurssit ovat rajalliset. Tämä heikentää mahdollisuuksia valmistella huolellisesti perusteltuja ja laajasti koordinoituja lausuntoja. Kunta toivoo, että jatkossa lausuntopyynnot ajoitetaan siten, että kunnilla on tosiasialliset mahdollisuudet osallistua valmisteluun täysipainoisesti.

Suomalainen kuntajärjestelmä perustuu periaatteeseen, jonka mukaan jokaisella kunnalla on vastuu järjestää asukkailleen lakisääteiset peruspalvelut. Tämä periaate on keskeinen osa hyvinvointivaltiota ja kansalaisten yhdenvertaisuutta. Kuitenkin kuntien taloudelliset ja väestölliset lähtökohdat eroavat toisistaan merkittävästi, mikä on johtanut kasvavaan epätasa-arvoon kuntien välillä. Valtionosuuksien leikkaukset, kuten suunniteltu 75 miljoonan euron vähennys vuodelle 2026, uhkaavat syventää tätä epätasa-arvoa entisestään. Kunnat eroavat toisistaan monin tavoin: väestörakenteessa, verotulopohjassa, maantieteellisissä olosuhteissa ja palvelutarpeessa. Esimerkiksi pienet maaseutukunnat, kuten Marttila, kohtaavat haasteita, joita suurilla kaupungeilla ei ole – kuten ikääntyvä väestö ja rajallinen veropohja. Esimerkiksi kiinteistöverojen osalta suurin osa maaseutukuntien pinta-alasta ei ole kiinteistöveron piirissä. Näistä huolimatta kaikilla kunnilla on

samat lakisääteiset tehtävät, kuten varhaiskasvatus, perusopetus, työllisyys- ja hyvinvointipalvelut. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa kunnilla on yhtäläiset velvoitteet, mutta hyvin eriarvoiset resurssit niiden toteuttamiseen.

Valtionosuudet ovat keskeinen väline kuntien välisen eriarvoisuuden tasaamisessa. Ne on tarkoitettu kompensoimaan kuntien erilaisia olosuhteita ja turvaamaan palveluiden yhdenvertainen saatavuus. Kun valtionosuuksia leikataan prosenttipohjaisesti, kuten nyt esitetään, leikkaus kohdistuu suhteellisesti eniten niihin kuntiin, jotka ovat eniten riippuvaisia valtion tuesta – eli juuri niihin, joilla on vähiten mahdollisuuksia sopeutua. Tämä ei ainoastaan heikennä palveluiden saatavuutta, vaan myös lisää alueellista eriarvoisuutta ja vaikeuttaa pienten kuntien elinvoiman ylläpitämistä.

Kuntien välinen epätasa-arvo ei ole vain yksittäisten kuntien ongelma – se on koko Suomen ongelma. Jos pienet ja heikot kunnat eivät selviä, seurauksena voi olla palveluiden keskittäminen suuriin kaupunkeihin, kuntaliitoksia ilman paikallista tahtoa ja alueellisen kehityksen epätasapainoa. Tämä voi heikentää kansalaisten luottamusta julkiseen hallintoon ja rapauttaa hyvinvointivaltion perustaa. Samaan aikaan kun osin pakotettu kaupungistuminen aiheuttaa kaupunkialueille rajua julkista investointitarvetta mm. uusien koulujen ja päiväkotien rakentamiseksi, maaseudun rakennukset tyhjäntyvät. Tämä ei ole kestävä taloudellinen ratkaisu yhteiskunnan kannalta.

Marttilan kaltaisten kuntien näkökulmasta on välttämätöntä, että valtionosuuksien kohdentamisessa otetaan huomioon kuntien erilaiset kantokyvyt ja palvelutarpeet. Esitetty prosenttipohjainen leikkaus kohdistuu suhteettoman raskaasti pieniin ja valtionosuusriippuvaisiin kuntiin. Esitetty malli siirtää valtion sopeutuspainetta kunnille, joilla ei ole realistisia mahdollisuuksia kompensoida leikkausta omilla tuloillaan tai rakenteellisilla muutoksilla.

Tasasuuruisena euroa/asukas-mallilla toteutettu leikkaus olisi oikeudenmukaisempi ja tasaisempi ratkaisu, joka ei rankaisisi heikoimmassa asemassa olevia kuntia suhteettomasti. Lisäksi tarvitaan pitkäjänteistä työtä kuntien tehtävien ja rahoituksen tasapainottamiseksi sekä mekanismeja, jotka turvaavat palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden koko maassa, sekä resursseja hukkaavien normien purkua.

Marttilan kunta haluaa tuoda esiin huolen siitä, että kuntien tehtäväkenttä on laajentunut viime vuosina ilman vastaavaa lisärahoitusta. Valtionosuuden leikkaus pahentaa tätä epäsuhtaa entisestään. Kuntien valtionosuusuudistusta varten on tehty mittava selvitystyö, jonka perusteet ovat olleet siinä, että valtionosuusjärjestelmä varmistaa eri kokoisten kuntien edellytyksen järjestää lakisääteiset peruspalvelut kaikkialla Suomessa, ottaa muuttotappiokuntien tarpeet ja eri alueiden demografinen kehitys, sekä vahvistaa kasvavien kuntien ja kaupunkien edellytykset investoida kasvuun ja hoitaa sosiaalisia ongelmia. Sitä työtä jatkamalla olisi paremmat mahdollisuudet arvioida myös valtionosuuksien vähentämisen vaikutuksia.

Valtionosuuksien leikkaukset heikentävät kuntien taloudellisia resursseja, mikä voi johtaa palveluiden laadun heikkenemiseen ja verotuksen kiristämiseen. Taloudellisesti tiukassa tilanteessa saatetaan joutua tarkastelemaan investointeja, kuten infrastruktuurin parantamiseen ja elinympäristön kehittämiseen. Marttilan kunta katsoo, että valtion tulee kantaa vastuunsa julkisten palveluiden rahoituksesta eikä siirtää sopeutuspainetta kunnille ilman riittäviä kompensatiomekanismeja. Kuntien taloudellinen kantokyky on jo monin paikoin äärirajoilla, ja lisävähennykset voivat johtaa palveluiden karsintaan, henkilöstövähennyksiin ja investointien lykkäämiseen – mikä puolestaan heikentää alueiden elinvoimaa ja vetovoimaa.

Rekola Kati
Marttilan kunta - Marttilan kunta